

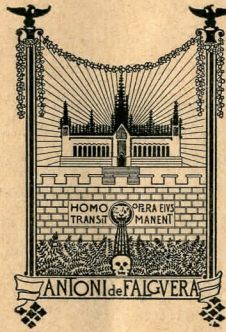
SANT PERE DE RODA

ANTONI DE FALGUERA

ARQUITECTE

SANT PERE DE RODA

PROLECH DE D. JOSEPH PUIG Y CADA FALCH

BARCELONA

TIPOGRAFIA «L'AVENÇ», RONDA DE L'UNIVERSITAT, 20

1906

Es un dir comú, entre la gent nostra que s'ocupa de coses d'erudició, lo lluny que estem d'arribar a poder treure conclusions sintètiques en les coses de la nostra Historia de l'Arquitectura: es precis fer monografies, es precis l'estudi individual del monument. Y ab tantes com se n'han llegides y publicades de monografies, són ben poques les que porten un element an aquella síntesis desitjada, y fins avuy encara ben indecisa, ben indefnida.

Es que moltes monografies no expliquen tant sols el monument, ni indiquen de lluny lo que ell té de característich: arrepleguen la documentació coneguda, fan una descripció pintoresca y científicament inútil, diuen unes quantes idees de velles teories d'art, parteixen la diferencia entre dates dubtoses, y la monografia ja està feta: un llibret més sense utilitat de cap mena.

Està clar que'ls nostres excursionistes s'han trobat enterament desarmats davant dels nombrosos problemes de l'arqueologia arquitectònica catalana. Pera molts monografistes ni aquests problemes existeixen, ni tant sols hi pensen. El problema de la definició de l'art visigot, el de l'influència lombarða, el de l'origen de l'estructura de les iglesies romàniques, el de l'esculptura aquella tant exuberant d'Àgramunt y de Lleida, els limits geogràfics de la nostra escola romànica cap a França, cap Aragó y Navarra, les relacions ab els grans monastirs languedocians y provençals, l'arquitectura cistercense, y sobre tot la cronologia romànica, tant mal resolta en els llibres generals y que tant material hi ha a la nostra terra pera contribuir a fixar aquell problema d'interès històrich general europeu; saber lo que baixà del nord y lo que del mitg-dia en art pujà cap a les terres sep-

tentrionals; tot just si s'esmenten, tot just si se sospiten en una part ben grossa de les monografies.

Està clar: en les aules d'Historia de l'Arquitectura ni tant sols s'hi plantejaven, al menos en el meu temps, aquests problemes. Jo una vegada'm vaig atrevir a parlar d'art visigot y la Càtedra'm reptà solemnement. Me recordo que totes les lliçons d'art romà eren una serie de dates aislades, seques, sense relació ab les obres, sense cap explicació de l'obra. Sortiem y no sabiem què era l'arquitectura romana. A fòra, a la Biblioteca, trobavem pera exemple l'obra d'en Choisy sobre la construcció romana; però a l'aula allò no existia: allí no més la tirallonga de dates y de divins Emperadors, y a lo més saber que tal temple era tetrastil o octastil, y el número de columnes dels frontispicis laterals, y la divinitat sovint equivocada a qui estava dedicada... Me recordo—tantes anècdotes recordo, tantes histories divertides!—del professor mig adormit explicant d'esma tot un curs d'Historia de l'Arquitectura, sense exhibir una fotografia, sense visitar un monument del país, essent tota ella una Historia que passa lluny, ben lluny.

Pera altres aquests problemes han estat una arca santa tancada en el Sancta Sanctorum fosch ahont ells sols han d'oficiar. Y així s'ha fet malver tanta bona voluntat, tant treball de recórrer la terra portant escassíssims datos aprofitables.

Per això ab gust aprofito'l moment de dir-ho en les primeres pàgines d'aquesta monografia, feta ab el criteri d'investigar, de descobrir tanta cosa com hi ha entre nosaltres oculta.

¡Tenir els plans de tots els monuments catalans, tenir els documents de molts d'ells, veus-aquí la síntesis arribada, o quasi arribada!

Aquest treball penós cal prosseguir-lo. Molt s'ha fet per les associacions excursionistes, per l'Associació d'Arquitectes, per tants homes d'estudi y aficionats escampats per Catalunya; però cal continuar-lo ab més mètode, millor armats de coneixements científichs, aprofitant lo fet a l'altre costat de Pireneu, estudiant lo seu que es obra de nostra patria.

Així, després de penosos treballs analitichs, arribarem al moment preciós, delitós, del treball sintèlich, del treball de conjunt de l'Historia de l'Arquitectura de la nostra terra.

SANT PERE DE RODA

Conserva encara Catalunya, afortunadament pera l'història del seu art, venerables despulles dels vells sigles en que's formava la seva nacionalitat. L'excursionista que l'ha recorreguda, transitant per ses amagades valls y enfilant-se per ses montanyes enasprades, se veu molt sovint sorprès per les ruïnes de l'iglesia romànica o de la modesta capelleta, y en els cims més enlairats de les serres hi ovira les parets enderrocades del castell feudal, morada en altre temps del senyor de l'encontrada. Altres vegades deturen son pas les ruïnes del monastir benedictí, aon nombrosos eixams de místiques abelles tenien son rusch: allí'l monjo conreuava a la vegada la ciencia y la terra, recullint d'aquest doble conreu abundosos fruits ab que enfortia l'ànima y sostenia'l cos d'aquell poble rústech.

Entre aquests últims edificis, dels quals podriem dir, seguint a un escriptor (1), que són robustos com la fe de l'època, graves y severs com son caràcter, y que semblen guardar encara en sos murs silenciosos el geni melancòlich de l'Edat Mitjana, poch com Sant Pere de Roda'ns donen idea del poderiu y saviesa que alcançà l'ordre de Sant Benet en els sigles en que's formava a la seva ombra el nostre art romànich.

El monastir de Sant Pere s'aixeca quasi bé al cim y al cantó NE. de la montanya de Roda, situada a l'extrem de la comarca empordanesa. Al cim d'ella, a 685 metres (2), sobre'l mar, se veu mitg enderrocats el castell de Sant Salvador de Verdera, centinella avançat

(1) Caveda: *Ensayo histórico sobre la Arquitectura Española.*

(2) *Derrotero general del Mediterráneo. Depósito hidrográfico, volum I, pàg. 458.*

que com en el segle X (1) vigilava al naixent monastir, sembla vetllar avuy, després de deu sigles, les seves despulles.

Pujant a la montanya, desde'l poble de La Selva de Mar, per un fadigós camí, ben prompte's deixen de veure les ruines, que com una taca més clara's distingeixen desde'l poblet de La Selva. Llarga es la pujada, y el visitant mira sempre a l'enfront, desitjós de conèixer ja d'aprop les ruines del cèlebre monastir que fa estona ha perdut de vista. De sobte, després de tombar un revolt del camí en un aixamplament de la montanya, se presenta a sa vista aquest ab la solemnitat y noblesa d'un monarca destronat, com diu un erudit historiador de l'Empordà (2). L'excursionista no pot menys d'aturar-se una estona, embadalit, fins que, esperonat pel desitg de fruir de ses belleses de més aprop, torna a emprendre'l camí fins a arribar-hi.

L'impressió que la vista d'un monument d'aquesta naturalesa produeix a l'esperit del català que'l contempla es difícil d'explicar al qui no l'ha sentida. Y es que no han passat endebades els sigles per damunt d'aquestes despulles del passat, ab el color fosch que aquells han dat als seus murs revellits, marcant-los ab el segell de la velluria: sembla que hi hagi imprès l'història dels pobles que'l bastiren. Fins la feréstega situació que reberen de l'instint religiós, fent més solemnes les inspiracions de la pietat, augmenta'l seu prestigi y la veneració y respecte que inspiren, malgrat el deplorable estat en que avuy se troben.

L'importancia de l'estudi d'aquests monuments, que com a fites senyalen el desenrotllament de la nostra patria en les passades èpoques, es imponderable, y més encara en monuments que, com el monastir de Sant Pere, estan a les acaballes, y dels que demà no'n quedarà altra cosa que les noticies dels que d'ell s'hauran ocupat.

Anem a veure lo que es aquest monument, y, abans de parlar de la seva arquitectura, no serà fòra del cas donar algun antecedent històrich, que'ns ajudarà al millor coneixement del mateix.

La tradició va sempre unida a l'origen de les coses grans. Així, no es extrany que aquesta envolcalli l'origen del monastir de Sant Pere de Roda. Si an ella tinguessim de donar crèdit, el temple

(1) En una donació al monastir de Sant Pere de Roda de l'any 974 llegim: «Dono at donum Sancti Petri coenobii quod dicitur Rodas qui est situs in comitatu Petralatense supra mare subtus castrum quod dicunt Verdaria...» — *Marca Hispanica*, apèndix, col. 903.

(2) Pella y Forgas: *Historia del Ampurdán* (Barcelona, 1883), pàg. 380.

cristià se construí sobre les ruïnes d'un temple pagà dedicat a la Venus pirenenca, qual temple sembla que existí en aquella montanya (1). Altres suposen que'l monastir s'aixecà en els encontorns del lloch aont existí l'antiga ciutat de Rhoda (2). L'origen de la fundació, seguint encara la tradició, l'explica en Pujades en la seva *Crònica* (3), fent-la remontar als temps del papa Bonifaci IV, en el sigle VII (4). Altres autors atribueixen la fundació a Carlemany, a qui s'atribueixen moltes fundacions d'iglesies y monastirs de Catalunya qual origen s'ignora (5).

Si, deixant la tradició, passem a l'història, trobarem que en l'any 880 sona'l nom del priorat de Sant Pere, que seria'l de Roda, situat en el comtat de Peralada, en uns judicis tinguts a la vila de Castelló d'Empúries, presidits per Theutari, bisbe de Girona, y el comte Beilane, en els quals l'abat de Sant Esteve de Banyoles reclamava la possessió de dit priorat, junt ab els de Sant Joan Baptista, Sant Cebrià de Pineda y Sant Fructuós, situats tots en el dit comtat de Peralada (6).

En un document de l'any 902 (7) consta d'una manera clara l'existència d'un priorat en aquella montanya. Altres documents posteriors confirmen la vida d'aquesta primitiva cella, y en Villanueva, que havia regirat molt l'arxiu del monastir, assegura que en documents de l'any 943 se'l suposava ja molt antich.

No obstant, la constitució en verdader monastir benedictí, ab abat propi y subjecte a la Sede de Roma, data (8) de l'any 943, segons se dedueix d'un document del propi any, que es el privilegi de Lluís *lo Trasmari* a favor del mateix monastir (9).

Existia, donchs, en el sigle IX, un priorat en aquell lloch, qual existència exigia la d'un petit monastir ab la seva iglesia, la qual tindria poca importància en relació ab les poques necessitats de la naixent comunitat. Sigui lo que's vulgui, lo cert es que d'aquesta no'n queda res, ja que a causa de la velluria, o cremada y destruïda tal vegada en alguna de les continües invasions ab que'ls alarbs y

(1) Pella: Obra citada, pàg. 137.

(2) Flores: *España Sagrada*, vol. XLIII, pàg. 348.

(3) Llibre VI, cap. LXXXII.

(4) Montor: *Historia de los Pontífices Romanos* (1858), vol. I, pàg. 243.

(5) Tristany: *Corona Benedictina* (Barcelona, 1677), cap. X, núm. 241.

(6) Monsalvatje: *Noticias históricas*, vol. XIV. — *Monasterios de la diócesis gerundense* (1904), pàg. 10.

(7) Villanueva: *Viaje literario*, vol. XV, pàg. 42.

(8) Pella y Forgas: Obra citada, pàg. 390.

(9) *Marca Hispanica*, apèndix, col. 855.

els normands devastaven en aquell temps les costes de Catalunya, vingué a terra.

Allavors es quan apareix la gran figura de Tassi, que va unida a la reedificació del primitiu monastir. Degut a l'activitat d'aquest noble, y gracies al augment considerable de riqueses del monastir per les continues y importants donacions que obtingué durant el transcurs del segle X, pogué esser portada a cap la reedificació del mateix, sortint de la vida encongida que portava durant el segle IX.

L'obra de Tassi temptà la cobdicia d'altres, entre ells l'abat de Sant Policarp y l'abat de Banyoles, de la qual havia depengut en sos principis (1), que volien tots dos tenir baix son domini y govern el monastir de Sant Pere. Pera acabar això, Tassi va a Lleó de França, aont estava allavors el rey Lluís *lo Trasmari*, li exposa l'estat en que's troba el monastir, y obté del rey l'otorgació y confirmació dels privilegis que tenia ja concedits, manant que cap comte, baró, jutge públich o persona eclesiàstica o seglar s'atrevis en endavant a ficar-se en les coses del convent (2). Poch després prenia Tassi l'habit del monjo en el propi monastir que havia reedificat.

Morí Tassi l'any 979, y en la seva sepultura, que era de marbre y estava situada dintre de l'iglesia, en la nau esquerra, prop del altar (3), s'hi llegia

QVI AVXILIANTE DEO HANC AVLAM IN CAPVT EREXIT (4)

Demuestra aquest document esculpit que Tassi fou qui portà a cap l'empresa no petita d'aixecar l'iglesia, a qual obra ajudà ab part de ses riqueses (5). L'arquitecte que traçà sos plans, estudià la seva estructura y dirigí sa construcció, resta pera nosaltres ignorat.

L'única acta de consagració d'aquesta iglesia de la qual tenim noticia es de l'any 1022. Ara bé ¿fou aquesta iglesia la que aixecà Tassi, no deixant-la acabada, ja que passen quaranta-tres anys després de sa mort fins a consagrar-la, o la consagració de 1022 se refereix a una altra iglesia posterior, havent-se perdut l'acta de consagració de l'anterior? Així com moltes vegades ha succehit que s'han

(1) Monsalvatje: *Obra y lloch citats*.

(2) Villanueva: *Obra citada*, vol. VII, pàg. 30.

(3) Pujades: *Obra citada*, llibre XIII, cap. XVII.

(4) *Marca Hispanica*, col. 397 y 398.

(5) Villanueva: *Obra citada*, vol. XV, apèndix XV, pàg. 230.

conservat actes de consagracions antigues d'iglesies, havent-se perdut altres actes de consagracions posteriors (1), no seria gens extrany que aquí s'hagués conservat la de la segona, havent-se perdut la de la primera. Per altra part, el cas de dues consagracions pròximes, lo que suposa aixecar dues iglesies diferents, o fer a la primera una notable restauració (2), no es nou a Catalunya. A Sant Miquel de Cuixà se consagra una iglesia l'any 953 (3), y passen solament vintiún anys, en 974, que's consagra una nova iglesia per haver-se destruït l'anterior, segons llegim en l'acta d'aquesta segona consagració (4). A Santa Maria de Ripoll, en l'espai de cent quaranta-quatre anys, trobem quatre consagracions d'iglesies. La primera es de l'any 888, d'una iglesia molt petita (*admodum parvula*) (5). S'engrandeix l'iglesia y torna a consagrar-se en 935 (6) En 977 (7) se'n consagra una altra que supera en magnitud y magnificència a les dues anteriors. Per últim, Oliva, que havia visitat els monuments de Roma, enamorat de la Basílica Ulpiana, tornat a Ripoll després del 1012 (8), arrasà'l temple que allavors existia, y aixecà desde'ls fonaments (*funditus a fundamentis extruens*) la nova iglesia, que's consagra l'any 1032 (9). Basten aquests exemples

(1) A Sant Joan lo Vell, a Perpinyà, se conserva l'acta de consagració de l'any 1025, havent-se perdut la de la segona consagració en el segle XIII. Vegis Brutails *L'art religiós en el Rosselló*, pàgs. 45 y 46. De casos semblants s'en podrien citar alguns.

(2) «*Eclesiis semel Deo consecratis non debet iterum consecratio adhiberi*», segons el dret canònic (in *Eclesiis* 20, dist. I, de *Consecrat.*), si no es que l'iglesia del tot o sa major part se destrueixi. En el cas de violació o profanació, té solament de reconciliar-se. D'aquest últim cas en tenim també exemples a Catalunya.

(3) *Marca Hispanica*, apèndix, col. 868.

(4) *Idem ídem*, col. 1,079.

(5) *Idem ídem*, apèndix, col. 817.

(6) Aquí tenim el cas de haver-se perdut una acta de consagració, conservant-se l'anterior y les posteriors. L'acta de consagració del 835 degué extraviar-se, però parla d'aquesta consagració un monjo del segle XII, d'aquesta manera: «*Secunda ejusdem cœnobii fieri dedicatio per manus Georgii Ausonensis Episcopi. Facta est autem dedicatio ista incarnatione Domini DCCCCXXXV ara LXXIII secundo vero Leovici Regis anno qui tertius post Otonem regnavit in Francia*». Vegi-s *Marca Hispanica*: «*Brevis historie monasterii Rivipullensis a quodam monacho Rivipullensis scripta anno Christi MCXLVII*». Apèndix, columna 1,296.

(7) *Marca Hispanica*, apèndix, col. 917.

(8) Pellicer y Pagès: *Santa Maria del Monasterio de Ripoll*, pàg. 48 y següents. Cita la carta del monjo de Ripoll, equivocant el número de l'apèndix de *Marca*. — *Discurso en la Asociación literaria de Gerona*, any 1893, pàg. 48, notes.

(9) *Marca Hispanica*, apèndix, col. 1,050.

entre molts d'altres que podria citar, pera comprendre la possibilitat de que en nostre cas l'iglesia consagrada en 1022 fos aixecada posteriorment a la que Tassi, que morí l'any 979, havia deixat en peu.

Podria també haver succeït, y això es una altra suposició, que Tassi deixés coberta l'iglesia, faltant acabar-la, lo que, atesa l'importància de l'obra y les dificultats que en aquell temps representava la construcció d'una obra de tal importància, augmentades per la seva especial situació, no tindria re d'extrany que exigís una serie d'anys fins a tenir-la completament llesta. Pera no allargar massa aquest punt, deixo sense citar multitud de casos d'iglesies no tant importants com aquesta que han necessitat una llarga serie d'anys desde'l seu començament fins a la seva consagració, demostrats documentalment. Sense afirmar ni una cosa ni l'altra, tenim de convenir que molta part de la seva arquitectura y decoració semblen encaixar millor ab la data de la consagració, y tal vegada posterior, que a l'època de la vida de Tassi, com veurem al tractar de la descripció de l'iglesia.

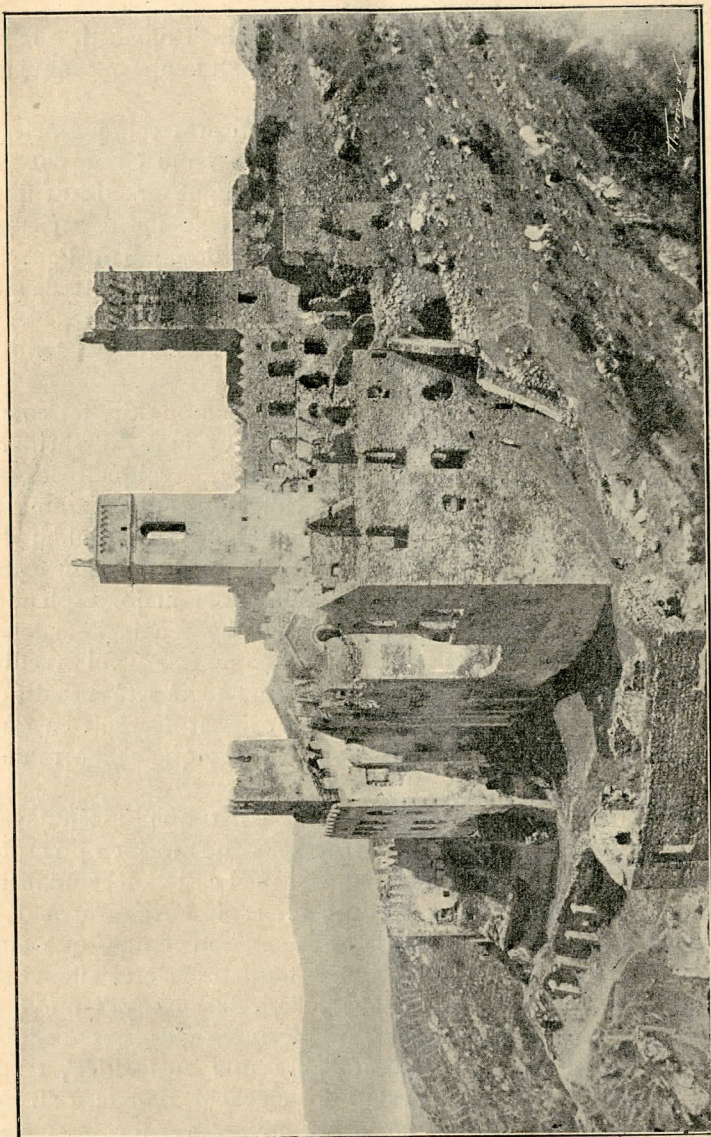
Feta aquesta petita digressió sobre un punt que es fonamental per fixar l'època de construcció de l'iglesia actual, y continuant la historia del monastir, ens trobem a l'any 1022, en que havia arribat a terme l'obra d'aixecar de les runes el monastir rodense. Era precís consagrar la nova iglesia. El dia senyalat pera la consagració se reuniren el metropolità de la Marca, Wifred, arquebisbe de Narbona, y els bisbes Oliva Ausonense, Esteve Aghatense y Esteve Attense, els comtes Huch, Wifred, Guillem, Ermesindis, comtessa, *atque plurimarum illustrium personarum*, com diu l'acta de consagració, pera procedir a la benedicció del nou temple, qual construcció havia arribat al seu terme *novæ ædificatæ Ecclesiæ* (1).

A partir d'aquesta data ls documents fent donacions, otorgant y confirmant privilegis, decidint qüestions y excomunicant als que usurpaven els seus bens, són en gran nombre y poden veure-s en els autors que s'han ocupat de la fundació d'iglesies, monastirs y convents de Catalunya. Per ells, y ab les notícies que altres cronistes, especialment Pujades, que tal vegada per tenir un fill seu monjo d'aquest monastir (2) estudiá ab marcat interès l'història del mateix, pot aquesta fer-se bastant completa (3).

(1) *Marca Hispanica*, apèndix, col. 1,034.

(2) Pujades: Obra citada, llibre XIII, cap. XVII.

(3) Ho va fer el Sr. Casades en una interessant memoria. Vegi-s *Excursió al monastir de Sant Pere de Roda*. Memòries de l'«Associació Catalana d'Excursions científicas», 1879, pàgs. 239 y següents.

VISTA EXTERIOR DEL MONASTIR

No essent pera nosaltres aquesta part molt interessant, resumiré la seva historia en poques paraules.

En el sigle XI es quan pot dir-se que arriba'l monastir a la plenitud del seu poderiu, essent durant un llarch temps el cenobi més important de la Catalunya vella.

Els papes continuaren otorgant-li la seva protecció y gracies de tota mena, com la del Jubileu pleníssim de Santa Creu, concedit pel breu d'Urbà II de l'any 1090, que's vingué practicant fins a l'any 1697 (1), ab el qual se guanyaven les mateixes indulgencies que en el general de Roma als sepulcres de Sant Pere y Sant Pau.

Durant els sigles següents sofreix el monastir els assalts de mala gent, invasions y usurpacions forasteres, tenint algunes vegades els monjos d'abandonar el monastir, qual abandonament definitiu tingué lloch en 1798.

Hem apuntat a la lleugera l'historya del monastir, tal com la contenen tradicions, cròniques y diplomes. Veyem ara d'esbrinar el llenguatge de les pedres y llegir les idees que, envolquellades pels símbols, ens expressa la construcció arquitectònica. Procurem refer lo que ha desfet, més que'l temps, l'ignorancia y la maldat dels homes, y arribarem a fer-nos càrrech de lo que degué esser aquest monument, quan en el sigle XI arribà al seu major esplendor. Llàstima que ja avuy es un xich tart pera poder conèixer els detalls preciosos que devia contenir, però, ja que no es possible recular, trayem-ne tot el partit possible, pensant que demà serà més difícil; perquè quan un monument se troba en l'estat de crepít en que's troba aquest, cada any que passa es un rasgo que s'esborra de la fesomia del mateix.

Contemplem el monastir desde l'ample pati que s'extén davant de l'iglesia. El conjunt de les construccions que'l formen presenta'l doble aspecte d'edifici militar y religiós: es el castell del feudalisme eclesiàstich, simbolisat per les dues torres, la torra campanar, al costat de l'iglesia, y a la dreta la torra de l'homenatge, que amenaça aixafar a l'atreuít visitant que intenti trencar el silenci del cenobi. A l'esquerra del campanar, l'iglesia ensenya'l pinyó de la fatxada per entre'ls troços de parets caiguts d'un cos d'edificis posteriors que la tapava, aixecat sobre una antigalilea, també posterior. Despulses de parets de gran elevació, rematant ab barbicanes y divorciats de les construccions de que formaren part y pròximes a desplomar-se, s'aixequen arreu y en tant gran nom-

(1) Villanueva: Obra citada, vol. XV, pàgs. 56 y següents.

bre, que l'aturdit viatger que per primera vegada hi arriba pert l'esma y, defallit a la vista d'aquell desgavell de construccions, considera tasca impossible fer-se càrrech de la disposició de les

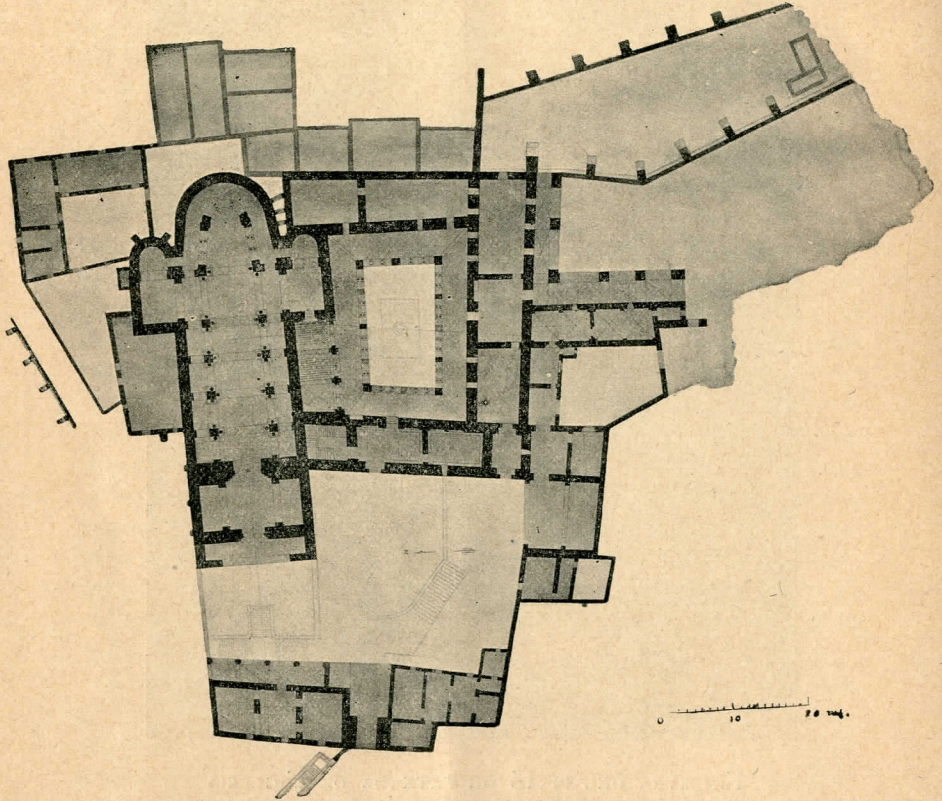

FINESTRA DEL PINYÓ DE FATXADA DE L'IGLESIA

mateixes; y, després de voltar una estona y perdre-s pel seguit de parets caigudes, y entrar y admirar l'iglesia ab les seves voltes, que's mantenen encara desafiant el temps, y als seus enlairats capitells, que per esser difícils d'arrencar y d'emportar-se'ls han resistit fins ara a la rapinya general, torna a emprendre la baixada satisfet de l'excursió, sense tenir quasi idea de lo que ha vist. Veyam si nosaltres podrem formar-nos-en una de més exacta, y això ho farem ab l'ajuda de la planta general.

Lo primer que tal vegada notarem examinant el conjunt de la planta es la seva irregularitat. Naix aquesta de que l'arquitecte

romànich, en sos plans, no procurava satisfer les exigències acadèmiques, a les quals se sacrificuen en nostres dies el bon sentit d'una construcció, sinó que procurava respondre a les necessitats, aprofitant les facilitats que'l terreny li donava y adaptant-se a les

PLANTA GENERAL

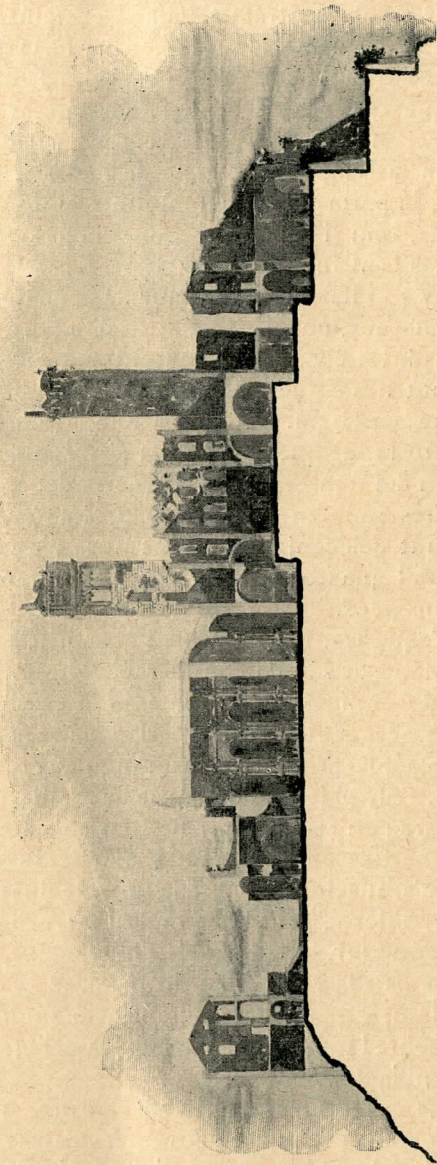
irregularitats y diferents nivells d'aquest, que es molt accidentat en lo que's refereix al monument de que'ns ocupem.

Si observem ab més detenció la planta, notarem que'l claustre es com el centre del conjunt d'edificacions que comprèn el monastir. Així com en l'antiga Roma s'agrupaven les dependències de la casa al voltant del *atrium*, així a l'ombra de l'iglesia y al voltant del claustre s'agrupen les nombroses dependències que integren el monastir.

Es impossible precisar el destí de cada una d'aquestes per l'estat en que avuy se troba y per les variacions que en el transcurs dels sigles han sofert, adaptant-se a les necessitats de cada època, per lo que indicaré a línies generals el destí de cada agrupament de construccions.

Als dos costats de l'entrada al gran pati del monastir hi ha una serie de construccions destinades a dipòsits, estables, forns y habitacions pera'ls caminants y criats.

Un altre agrupament de construccions, les de la part dreta del claustre, conté les dependencies relacionades ab els refetors, vegent-se senyals de varies llars de foch en la planta baixa d'una de les crugies, lo que'ns indica'l lloch de les cuines. Per aquesta part se surt a una gran terraça, ab un pòrtich en dos dels seus costats, que serviria de lloch d'expansió pera'ls monjos. Aquesta terraça, que té un gran desnivell sobre l'inferior, està sostinguda per una forta paret atalussada y

SECCIÓ DE LES RUINES EN EL SEU ESTAT ACTUAL, SEGUINT LA LÍNEA MARCADA EN LA PLANTA

una serie de contraforts també en talús. Sota d'aquesta un altre espai de terra contingut també per forta muralla y robustos contraforts estava destinada a hort y jardí dels monjos. En Pella y Forgas diu que aquest jardí era una de les meravelles del monastir, y avuy s'hi veuen encara les despulles d'un *aquarium*.

En la crugia de la dreta de l'iglesia, y davant del claustre, hi havia la porta d'ingrés a l'últim recinte del monastir. Es aquesta estreta, com si volgués escatimar el pas, ab lo que's veu l'intent de que fos fàcil interceptar-lo en casos precisos. Damunt del pis superior, y a lo llarch seguint la fatxada en que s'obre, s'hi veuen restos de matacans, notant-se en dita fatxada senyals d'haver sigut refeta en distintes èpoques. Dóna entrada a una gran sala, per la qual, baixant tres o quatre escalons, s'entra en els claustres, dels quals després parlarem. Als dos extrems d'aquesta crugia s'aixequen les dues torres de que hem parlat abans, aixecant-se'n una altra sobre la nau del transepte y a l'esquerra del creuer.

Tres són, en conseqüència, les torres que sobresurten per damunt del conjunt de les ruines y que semblen contemplar ab tristesa'l quadro de desolació y abandonament que's desenrotlla als seus peus.

D'aquestes, les dues que s'aixequen sobre la fatxada principal del monastir són de considerable altura. La del costat de l'iglesia es la d'ús religiós, la que guardaria en son cim les campanes que en passades centuries ressonarien per la montanya, cridant als fidels a l'oració. Es prismàtica quadrangular y sense cambis de planta, sos murs, avuy objecte d'una serie de mutilacions y reformes de les que s'istilaren en els últims sigles, ensenyen encara que estaven calats per finestres en cada cara y subdividits horisontalment per una serie d'arquacions sobre cada linia de finestres. La coberta, piramidal y ab lloses, com la de l'iglesia. La més separada d'aquesta, de data posterior, es la torra de l'homenatge, verdadera torra militar, menys calada y rematant ab matacans y almenes, lo que indica'l seu destí, y qual ofici y significació tindria la tercera torra, aixecada sobre'l transepte, a l'esquerra del creuer, de menor elevació y ab semblant remat.

Les crugies que volten el claustre, que indiquen per la seva major robustesa'l perímetre que abarcava'l primitiu monastir en el sigle XI, estaven destinades en planta baixa a contenir la sala capitular, arxiu, biblioteca y refectoris, y les habitacions dels monjos en la part superior.

La biblioteca y l'arxiu foren molt notables. D'aquella no'n queda

res, y de l'arxiu ens han arribat alguns documents que'ns han transmès els cronistes que en son temps els vegeren y copiaren, alguns dels quals hem citat en les notícies històriques que hem donat abans.

Les habitacions de la part de l'absis de l'iglesia sembla que eren les de l'abat, essent avuy aquesta part posterior de l'iglesia la que està més enrunada y, per lo tant, difícil de desxifrar

L'espai tancat, a l'esquerra de l'iglesia, estava destinat a cementiri, y avuy se veuen els òssos escampats y colgats en mitg de la runa de les parets que'l tancaven Allí s'enterrarien els monjos, reservant-se'ls enterraments preferents de l'iglesia y claustre als abats y benefactors del monastir

El conjunt de totes aquestes construccions està tancat per una muralla que posava a l'abadia a l'abrich d'una sorpresa.

Feta aquesta lleugera descripció de les dependències del monastir, passem a examinar l'iglesia y el claustre, que mereixen un estudi apart.

La planta de l'iglesia es filla, com en general les del seu temps, de les antigues basíliques llatines transformades per l'influència bisantina, y acomodades a les necessitats de l'època. Es de tres naus, essent la central molt més espayosa que les laterals y dividides per quatre parells de pilans ab columnes en tres dels seus costats. Terminen les tres naus en sos caps, y obrint-se en el transcepte ab tres àbsides semicirculars, sobresortint, per son tamany, el central. La necessitat d'augmentar el número d'altars, y el seguir la costum bisantina, són les causes de l'adopció del triple absis. La nau transversal o transcepte, l'antich *calcidicum* de la basilica llatina, adquireix aquí gran importància, agafant la planta, en conseqüència, la forma de creu llatina, o reproduint la T (*tau*, lletra grega), ab que'ls cristians dels primers sigles simbolisaven la creu, emblema de la seva religió.

Pera facilitar el pas dels que acudien a venerar les reliquies de l'apòstol Sant Pere, que, seguint la tradició de l'època, devien col·locar-se en l'absis central, degué neixer l'idea del deambulatori. Se forma aquest prolongant les naus baixes al voltant de l'absis central. Aquesta continuació de les naus baixes, donant la volta a l'altar, ademés de facilitar, com hem dit, la fàcil circulació dels que anaven a venerar les reliquies, que en dies determinats eren considerables, estableix una gran unitat de composició, y el santuari adquireix tota l'importància que li donà'l cristianisme com a cap de l'iglesia.

Pera recalcar més aquesta idea, la direcció de les naus, al començar el deambulatori, no segueix paralela, com fins a n'aquest punt, a l'axe de l'iglesia, sinó que s'aproximen, convergint cap al centre, a fi de concentrar més l'atenció y pera convergir les mirades al punt principal. D'aquesta disposició en la planta neix que la volta adquireixi la forma cònica en l'espai de convergència dels murs, qual volta s'acorda ab el quart d'esfera ab que's cobreix l'absis central.

Notable es, baix aquest punt de vista, l'iglesia que estudiem, ja que són pochs els exemples que tenim a Catalunya d'iglesies romàniques ab deambulatori.

La de Sant Pere de Besalú, consagrada l'any 1003 (1), es un altre cas curiós d'aquest tipu.

Digne de notar-se es també la particularitat de que l'arch generatriu de la volta que cobreix l'absis central no es de mitg punt, sinó peraltada y ab lleugera tendència a l'arch de ferradura, particularitat ben remarcable que, sumada als demés exemples semblants que'n tenim a Catalunya, poden servir de base pera l'estudi de les influències que sobre l'art romànich, en nostre país, tingué l'arquitectura àrabe (2).

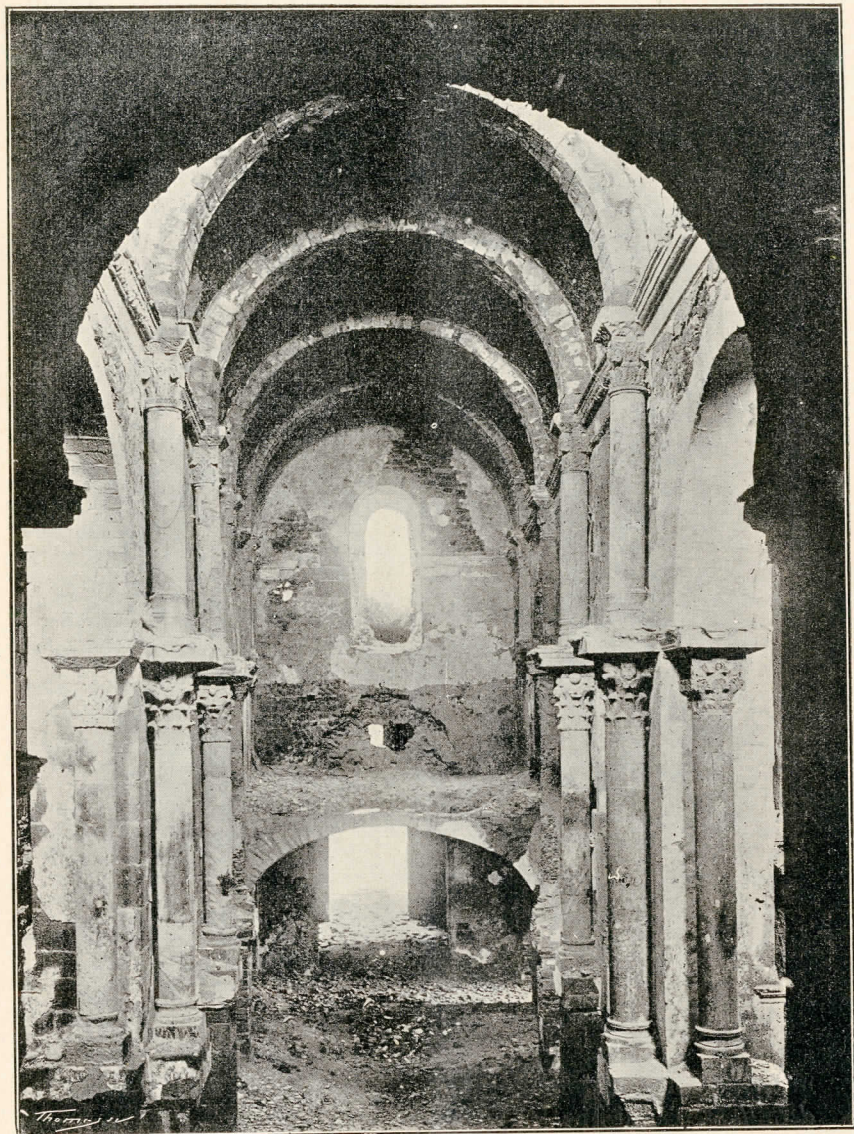
Les naus laterals, en el transepte y a l'entrada del deambulatori en la part esquerra, daven pas a una escalinata que, seguint la forma del mateix, conduia a la cripta. Aquesta comprenia l'espai de l'absis central y deambulatori, y un gros mur separa la part central del corredor que'l circueix a manera de deambulatori de la cripta.

Precedeix a l'iglesia un atri o galilea, record degenerat del *nartex*, que ha perdut el seu empleu primitiu, perquè en la societat cristiana d'aquella època ja no hi havien catecúmens. Aquest espai de la planta, que agafa tota l'amplada de l'iglesia, està dividit en tres parts: la central està coberta ab volta semicircular, de nivell inferior al de la volta central de l'iglesia, y apoya sobre dues grans arcades semicirculars també, contrarrestant aquesta volta per altres de quart de círculo que cobreixen les dues naus laterals d'aquest atri. En el mur de fondo d'aquest, que forma la verdadera fatxada de l'iglesia, s'obre'l portal principal, continuant-se la mateixa per damunt del cos més baix que forma la galilea, rematant ab frontó que segueix les linies de les vessants de la teulada.

Diguem alguna cosa de l'orientació de l'iglesia. En les primitives

(1) Villanueva: Obra citada, vol. XV, apèndix núm. XXVIII.

(2) En Lluís Marian Vidal fou qui per primera vegada féu observar aquesta particularitat. Vegi-s *Excursió a Cadaqués y Sant Pere de Roda*, BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, vol. VIII (1898).

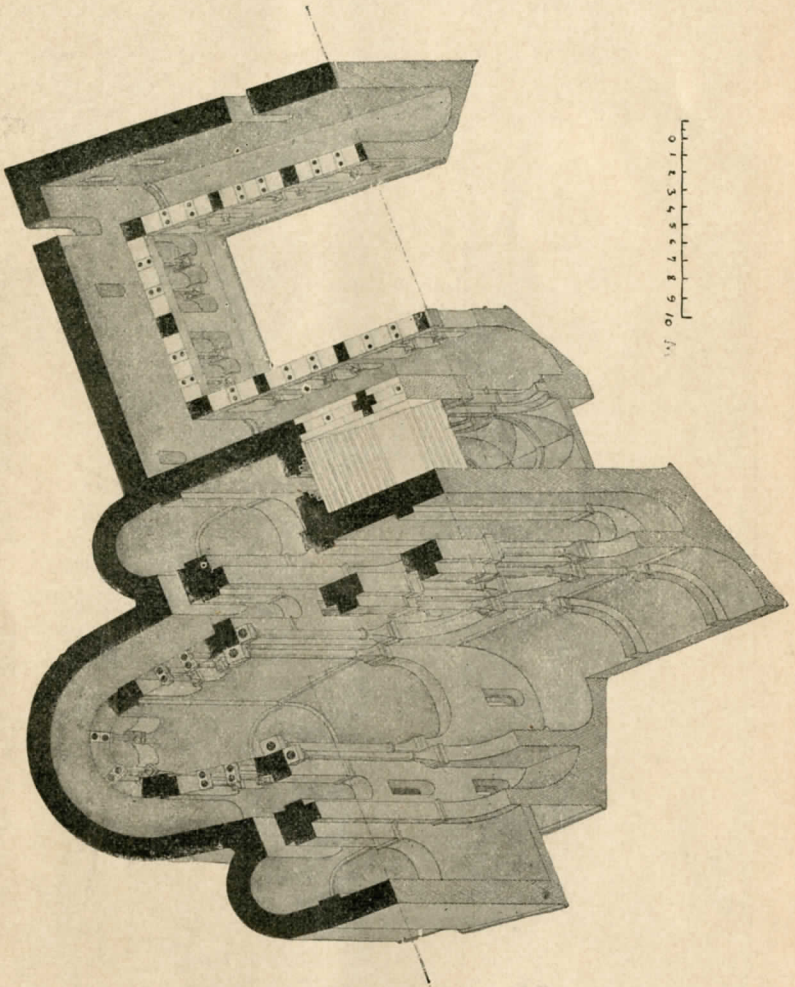

Clixé de J. Soler

L'INTERIOR DE L'IGLESIA, VISTA PRESA DESDE L'ABSIS

basíliques cristianes se celebrava la missa de cara als fidels, y com més tard se disposà que'l sacerdot, al consagrar, tingué la cara

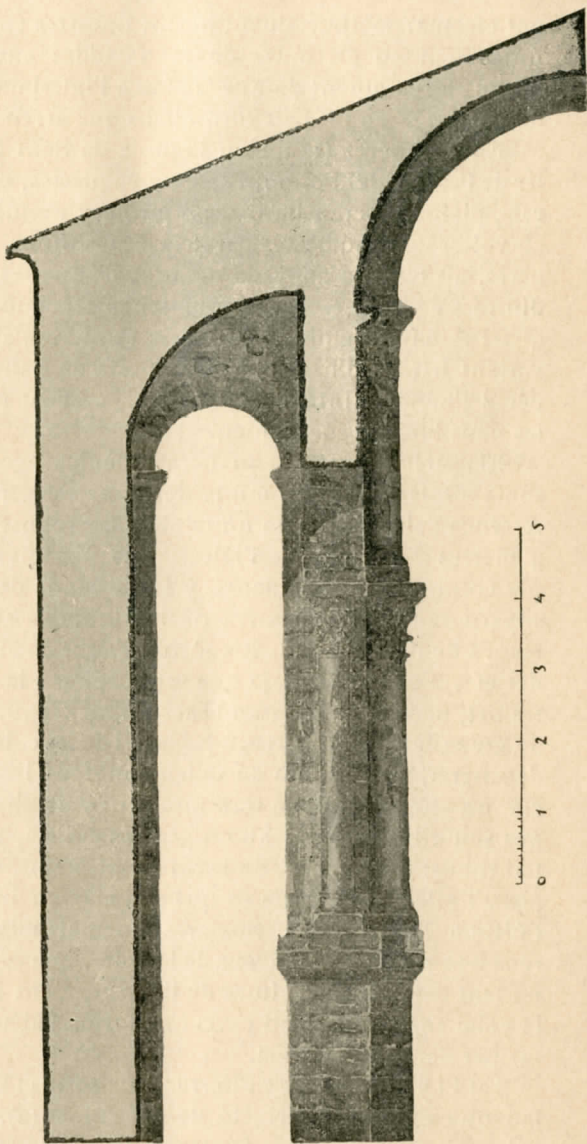
PERPECTIVA AXONOMÉTRICA DE L'IGLESIA Y CIAUSTRE

mirant a l'orient, simbolisant el *lloch per ont ens va venir la ver-
dera llum*, d'aquí que les fatxades tenien de mirar a llevant. En el
sigle V se cambià la posició del sacerdot celebrant, posant-se aquest
d'esquena als oyents, y, seguint la tradició primitiva de consagrar
mirant a llevant, vingué, en conseqüència, la variació de l'orientació
de les basíliques, qual absis se situa cap a orient, la fatxada principal

de cara a ponent, y els braços de la creu al mitg-jorn y tramontana. Aquesta orientació, que vingué seguint-se en les iglesies romàniques, es la de Sant Pere de Roda.

Y passem a parlar de l'estructura La de les nostres iglesies romàniques té per base la volta de canó seguit, ab exclusió, en general, de tota combinació en que hi entri la volta per aresta. A Sant Pere de Roda la nau central es de canó seguit, y descansa damunt dels pilans, que divideixen en tres trams l'amplada total de l'iglesia. Les laterals se cobreixen ab quarts de círcol, que contrarresten l'empenta de la volta central, y el punt d'apoyament es poch més amunt de l'arrencament d'aquesta S'origina d'aquesta disposició una gran solidesa de la construcció, com ha quedat en nostre cas ben

DETALL D'UN PILAR
SEGONS UNA SECCIÓ TRANSVERSAL DE L'IGLESIA

demostrada, però presenta l'inconvenient de que l'iluminació no

pot efectuar-se directament obrint finestres en la nau central, sinó únicament en els murs de les fatxades anteriors y posteriors, havent forçosament de quedar fosca l'iglesia, com també quedaria demostrat si no fos pels esvoranchs que arreu presenta.

En Lampérez (1) inclou l'iglesia de Sant Pere de Roda dintre les de l'escola del Poitou. Presenten aquestes, com a caràcters generals, planta de creu llatina, ab girola y absidiols, cobrint les naus ab voltes de canó d'axes paralels, sense llums directes; voltes lleugeres, ab teulada apoyada damunt d'aquestes. Considera variants dintre d'aquesta escola les que tenen les naus laterals cobertes ab quart de círculo enloch de voltes semicirculars. Dintre d'aquesta variant hauria d'haver inclòs l'iglesia de Sant Pere; però en Lampérez l'inclou dintre'l tipo general, creyent equivocadament que les naus laterals són semicirculars.

Els pilans que a la manera helènica aguanten en dos ordres sobreposats els archs torals de la nau central són curiosíssims. Arrenca del pla de terra un triple pilar robustíssim, y a l'altura de 3 metres del nivell de l'iglesia està guarnit en tres de ses cares per columnes independents, y en la banda de la volta mestra s'en superposen dues en sentit de l'altura. Es això evidentment un record de l'art clàssich. Els sòcols d'aquests pilans són d'un verda-der efecte constructiu, ja que sent el pilar a la vegada apoyo y contrafort, necessita una gran base. Sobre d'aquest basament, format de grans carreus, s'assenten les bases de les columnes de perfil romà degenerat, un gros toro un xich aplanat, un llistell, una ampla escocia, un altre llistell, un toro més petit y un altre llistell. Les columnes són cilíndriques y ab un graciós collarí, rematant ab un capitell robust qual àbach, de perfil senzillíssim, volta a manera d'imposta'l pilar en les cares en que s'hi apoyen les tres columnes. De l'última columna superior arrenquen els torals, fets de petits carreus ben polits, a diferencia de la volta, que es feta ab mamposteria no tant delicada. A l'altura de l'arrencament d'aquests torals y de la volta corre un senzill cavet que forma l'àbach del capitell al passar per damunt d'aquest.

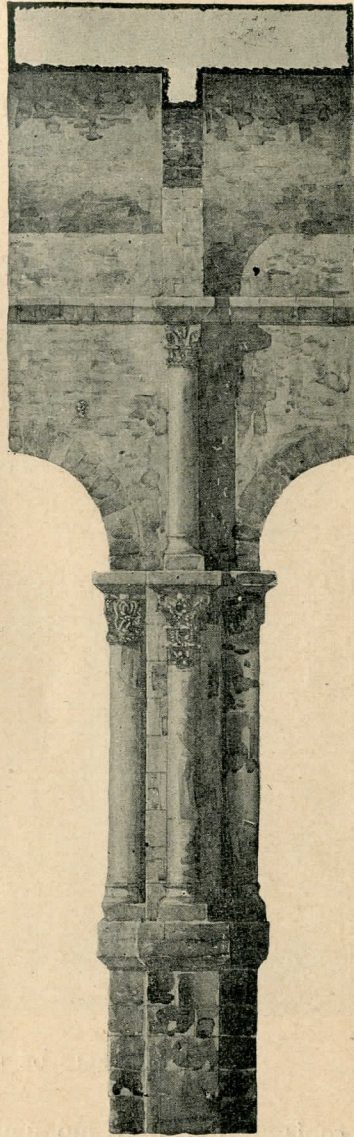
En Pi y Margall y en Piferrer, que en 1842 visitaren el monastir, fan una poètica descripció de les ruines (2). Y al veure aquestes columnes y contemplar les seves proporcions, que aixequen l'edifici y enlairen l'esperit com cap més dintre de l'estil romànic, tot

(1) *Historia de la Arquitectura cristiana* (Barcelona, 1904), pàg. 105.

(2) *Recuerdos y bellezas de España: Cataluña*, vol. II, pàgs. 252 y següents.

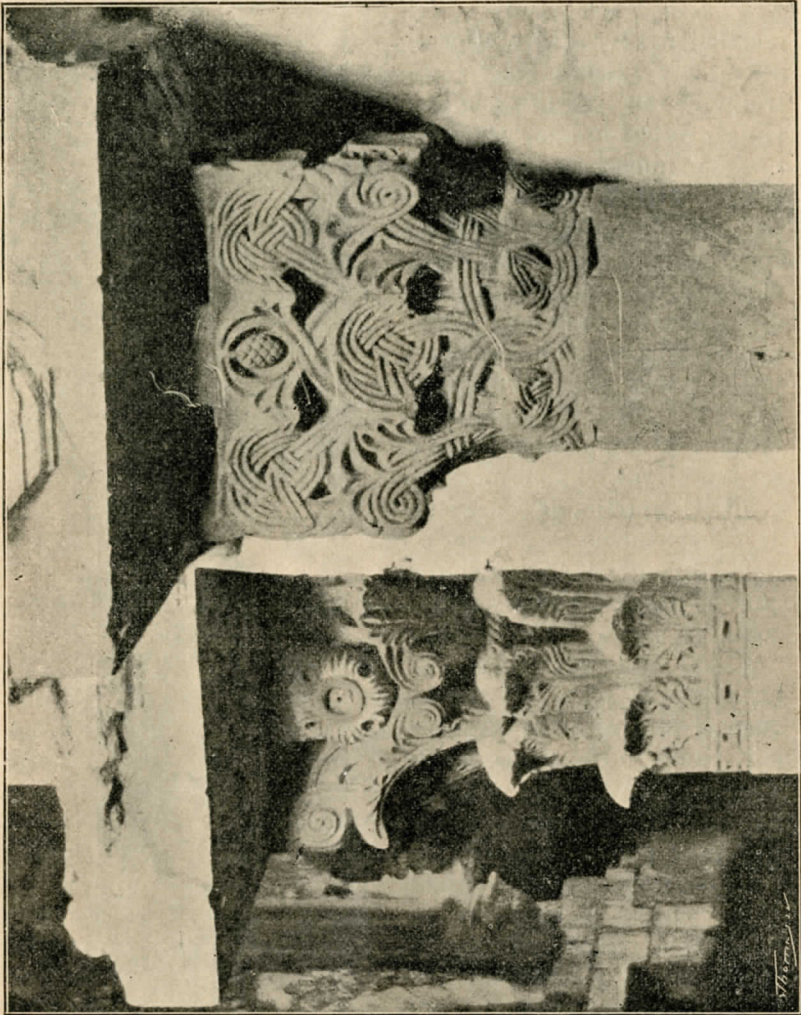
y reconeixent en el conjunt del temple l'inspiració y el geni, diuen que l'artista que'l construí, com tots els artistes del seu temps, volgué imitar l'arquitectura de l'imperi sense entendre-la, y no sabé seguir les lleys de l'armonia que presidien les construccions clàssiques, resultant que les columnes no guarden proporció ab la seva altura, y que'ls àbachs són massa alts y sortints; y es que en Piferrer y en Pi y Margall no sapigueren veure o no compregueren que «el cambi que s'ha verificat no es fill del capritxo, no acusa falta de coneixements ni d'intenció, sinó, al contrari, es una conseqüència del major servey que la columna presta a l'organisme. Aquesta, en l'art clàssich, sols sostenia una recta horisontal, quan el romanisme sosté la semicircumferència corresponent a n'aquella. Ademés, com l'arch per naturalesa pren part en l'elevació, es precís que l'element sustentant se vigorisi, acusant la base major assentament, senyalant la canya, que sofreix major fadiga, y que'l capitell, en lloch de rebre un dintell continuat, porta aisladament el pes de cada cimbra, augmentant sa expressió l'importancia que adquireix l'àbach, sols comparable ab el clàssich grech» (1).

L'artista d'aquesta època no

EL MATEIX PILAR
TALLANT LONGITUDINALMENT LA NAU CENTRAL
La mateixa escala

(1) Rogent: *Sant Cugat del Vallès*, pàgs. 36 y següents.

CAPITELLS DE L'INTERIOR DE L'IGLESIA

copia servilment els monuments clàssichs, sinó que, inspirant-se sobre aquests, forma composicions noves que varien en cada cas, demostrant que coneix a fons la seva missió.

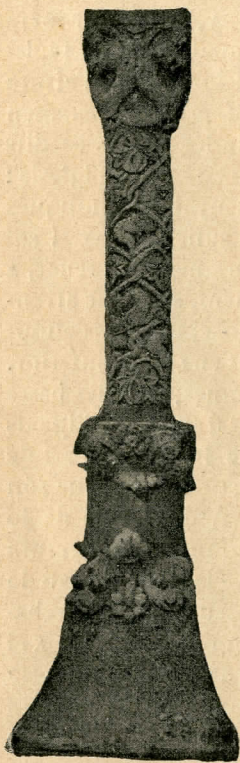
Parlava un dia, a propòsit d'aquesta iglesia, ab l'arquitecte senyor Domenech y Montaner, que ha sigut el meu mestre a l'Es-

cola d'Arquitectura, entusiasta per l'art de la nostra terra, y al dir-li que pensava fer una excursió y remoure les runes del monastir pera veure si podria encara endevinar el seu plan, va dir-me que'm fixés ab l'especial basament dels pilans, que podria tal vegada esser obra posterior, afegida pera aixecar l'iglesia, rebaixant el seu nivell en tota l'altura de dits sòcols. Vaig fixar-m'hi, y, si bé a primera vista va semblar corroborar aquesta idea'l desigual nivell de l'iglesia y claustre, més alt aquest aproximadament lo que diu l'altura de dits basaments, no ho vaig creure probable després d'un examen més detingut. En primer lloch, per l'aspecte de les pedres de dits basaments y part inferior de les parets de lo restant de l'iglesia comparades ab les demés, no vaig notar cap senyal que indiqués distinta època. Ademés, hi ha un dato que es suficient per sí sol pera abandonar aquesta idea, y es que les columnes del creuer, a l'arrancament de l'absis, no presenten dit basament, sinó que arrenquen directament del pla de l'iglesia, sense notar-se, en dites columnes, senyals d'haver sigut afegides posteriorment en sa part inferior.

Els capitells ab que rematen aquestes columnes, com les bases y canyes, poden comparar-se per son vigor als fragments d'iguals elements trobats en les ruines de Ripoll y que formaven part de les naus laterals (1). Presenten dues formes distintes. Els que són dintre la nau central deriven del corinti romà. A diferència de lo que succeïa en els capitells que s'esculpiren durant l'arquitectura llatina, en que l'art groller de l'època deixava'ls capitells ab la massa general, faltant-los els detalls, se presenten aquí ben treballats: les fulles d'acant mostren les dues parts en que les divideix el nervi central, ab l'àbach, que es una transformació de l'imposta llatina, enllaçant el salmer de l'arch ab el capitell a la manera romànica, presentant els tres daus colocats sota l'àbach, ab l'estrella cisellada en el central, y apoyant-se'ls dos laterals sobre les volutes dels ànguls. L'astràgal, unit ab el capitell y no ab la columna a la manera romànica, evitant així'l tenir de desbasta la totalitat de la columna, com feyen els romans. Els capitells de les dues columnes que, junt ab el pilar central, aguanten la volta, y les que se superposen sobre les abans descrites, tenen la forma derivada de l'oriental, arrancant d'una massa comú formada per un cubo en la part superior y cònich en l'inferior, recordant l'influencia bisantina y presentant variades y capritxoses combinacions d'entrenats, fullatges y cordes, encreuats de mil maneres.

(1) Rogent: *Informe sobre el monasterio de Ripoll*, pàg. 36.

L'arquitecte romànic, seguint el principi de llibertat que es fonamental del seu art, acobla aquests distints tipus de capitells dintre d'un mateix edifici, trenca l'unitat de l'ordre, cosa que no féu may l'arquitecte grech, ni quan li precisava superposar pisos, y que l'arquitecte romà ho féu solament quan, arribant a l'època de la decadencia, s'hi vegé precisat pera aprofitar elements d'altres construccions, en qual temps prescindí també de l'igualtat del mòdul de les columnes, escursant les canyes, tallant els capitells y sortint-se, en una paraula, de les estretes regles que fins allavors el subjectaven.

FRAGMENTS QUE EXISTEIXEN
EN EL CEMENTIRI DE LLANSÀ,
PROCEDENTS DE SANT
PERE DE RODA.

Conseqüent ab aquest principi de llibertat, l'arquitecte de nostra iglesia no sols varia'l tipo dels capitells, sinó que varia també les proporcions de les columnes. Dividides aquestes en 100 parts, pera les del tipo corinti ne corresponen 11 a la basa, 67 a la canya y 22 al capitell, y, pera les demés, 11 a la basa, 74 a la canya y 15 solament al capitell.

La portada principal de l'iglesia, que s'obre en el mur del fons de l'atri, està avuy despullada de la rica ornamentació que l'adornava. Sobre del llis mur, format de carreus regulars, destacava la portada, composta de triple serie de columnes ricament treballades en plans successius, sostenint archs en anàloga disposició.

En el vehí poblet de Llansà hi ha un petit monument fet ab despulles procedents del monastir, segurament d'aquesta portada. Consisteix aquell en una columneta ricament decorada ab fullatges y animals entrelaçats, ab un capitell damunt y dos abaix, un d'ells invertit, que li serveix de base, tot en marbre blanc, com del que's veuen fragments entre la runa del monastir. Sosté damunt una creu de pedra que res té que veure ab lo demés, y està enclavat dintre del cementiri de dit poblet, com si volgués amparar-se ab la santetat del lloch y donar testimoni, el dia que s'hagi consumat del tot l'obra de destrucció del monastir

de Sant Pere de Roda, de lo que fou aquella joia del nostre art romànic.

En Pujades, que vegé encara en sa integritat el referit portal que dóna pas de la galilea al temple, ens diu que «està hermosament treballat ab archs y columnes d'alabastrins marbres, tersos y molt polits». També pogué veure dins de l'atri o galilea «moltes sepultures dels que en vida foren benefactors del monastir, unes d'elles volades y altres encaixades en les parets», quals epitafis «s'havien gastat per l'antiguetat» y quasi no podien llegir-se (1).

Avuy d'aquesta galilea sols ne queden les parets nues.

La coberta de l'iglesia, a dos aiguavessos, formada per lloses de gneis, s'apoya directament sobre les voltes de l'iglesia. En la fatxada que sobresurt damunt del cos més baix que forma la galilea, s'acusen les pendents per medi d'un cavet decorat ab fulles d'acant. Igual decoració presenta la finestra que s'obre damunt del portal citat, que es de punt rodó y ab dos animals esculpits en l'arranament de l'arch.

Aquesta finestra, les fulles de la coronisa y els capitells de l'iglesia es lo únich que queda en son lloch dels treballs d'esculptura que ornaven l'iglesia.

Desgraciadament no queda allí ni un tant sols dels capitells del claustre, del portal d'ingrés a la galilea, ni de l'ampla y majestuosa portalada d'aquesta a l'iglesia, de les columnes que aguantaven les arquacions del deambulatori, y tants altres elements decorats que presentaria'l monastir en la seva època d'esplendor, que avuy no existeixen en son lloch; però, per les despulles que escampades se troben en els pobles vehins, se veu que eren obres verdaderament notables per la seva composició y execució.

El material empleat en la construcció de l'iglesia es l'gneis, de que està formada la montanya sobre la qual s'asseu el monastir. Les columnes, moltes d'elles d'una sola peça, semblen procedir dels voltants del Port de la Selva, aon s'exploten encara avuy unes pedreres que s'utilisen o s'utilisaven fins fa poch pera empedrar carrers a Barcelona. La disposició de la roca en banchs estrets permetia treure les canyes de les columnes de la llargada que presenten moltes d'elles. En el camí de Roses a Cadaqués hi ha un banch de marbre, del que segurament s'aprofitaria pera les parts principals. Aquests marbres, d'extracció costosa y difícil transport atravesant y pujant la montanya, no podien usar-se més que com

(1) Obra citada, llibre XIII, cap. XII.

a materials de luxe, y per això'l reservaren pera les parts més preuades de l'edifici.

Al contemplar avuy l'interior de l'iglesia, enrunada y despullada de la seva riquesa primitiva, presentant tant sols les parets nues, ens'e sembla que aquesta pobresa devia contrastar ab l'aspecte de riquesa que presentaria la seva fatxada, ab l'alta torra al costat, tot de pedra picada, y la seva portalada, de marbres delicadament treballats. L'idea que tenim de pobresa de les iglesies romàniques neix un bon xich de l'estat poch favorable en que avuy les contemplem. Altre aspecte presentaria y una altra impressió'ns hauria fet si les haguessim pogut contemplar ab tota la magnificència y esplendor que ostentaven en la seva època. Prova d'això es la carta que en 1125 escrivia Sant Bernat, el gran reformador de l'ordre del Cister, censurant als monjos el luxe y ostentació a que havien arribat les seves iglesies (1).

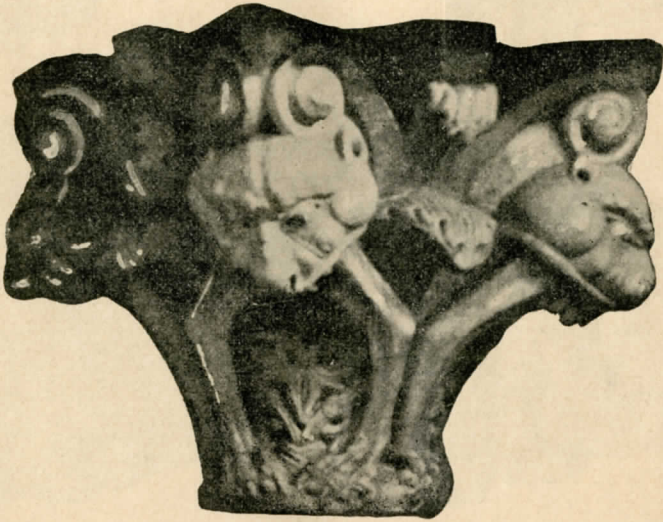
En ella'ls parla de la «decoració sumptuosa dels seus altars», de «les parets de l'iglesia, que brillen de riquesa», de «les seves curioses pintures», que distreuen l'atenció dels fidels, y «de l'or que brilla en els santuaris». Parla de les corones que contenen els ciris pera iluminar l'altar, dient-nos que són «rodes més bé que corones, carregades de perles, voltades de làmpares ab pedres precioses, més brillants encara que la llum d'aquelles, y, a manera de canalobres, se veuen veritables arbres de bronze esculpits ab admirable art y que no enlluernen menos pel brill de les pedreries que pels ciris de que estan carregats». Ab això n'hi ha prou pera refer ab l'imaginació l'estat en que's trobaria y l'efecte que produiria l'iglesia de Sant Pere de Roda en una d'aquelles grans festes en que tot sovint s'aplegava sota les voltes lo més granat de la clerecía y la noblesa del seu temps.

Diguem ara, pera acabar, alguna cosa del claustre, que en el simbolisme religiós representa la vida claustral, y que no es més, com hem dit al principi, que l'*atrium* de la casa romana, y, com aquesta, tant o més important. Fou el claustre'l lloch d'esbarjo y estudi, de passeig y de meditació, després de l'iglesia es l'element principal dels edificis monacals.

Forma'l claustre un pati, que es un quadrilàter irregular, ab el costat adossat a l'iglesia, paralel a l'axe de la mateixa. El costat més petit dels quatre que tanca'l pati té 9 metres, y el major, que es a l'altra banda de l'iglesia, té 17'30 metres. A tot el seu vol se

(1) Sant Bernat: *Apologie ad Guillelmum S. Theodorici abbatem*, capítol XII.

desenrotlla un pòrtich que varia entre 2'70 metres y 3'60 metres d'amplada. Els dos costats menors del quadrilàter estan dividits per un pilar contrafort central, en dos trams, els quals, pels arrencaments que resten de les arquacions, se veu que estaven subdividits en tres d'aquestes, sostingudes per columnes aparellades. Els costats majors del claustre, en sentit de l'axe de l'iglesia, estaven dividits en quatre cossos, un d'ells per tres dels pilans mentats, y

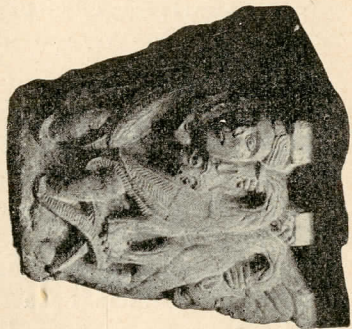
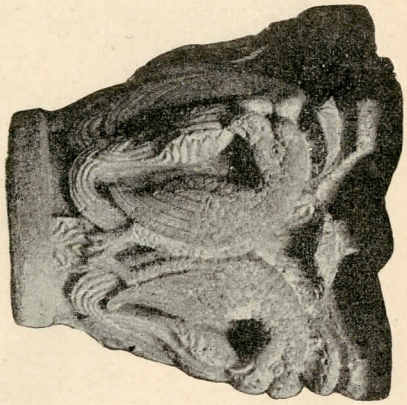
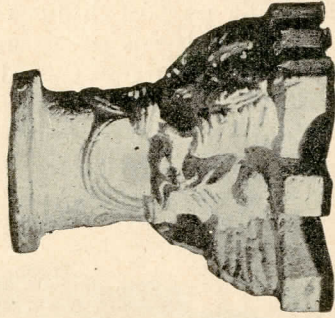

CAPITELL PROCEDENT DE SANT PERE DE RODA

Avuy en el castell del Comte de Peralada

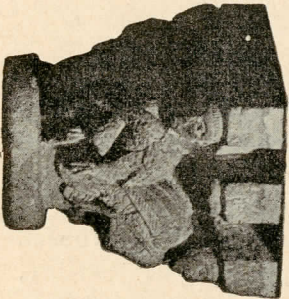
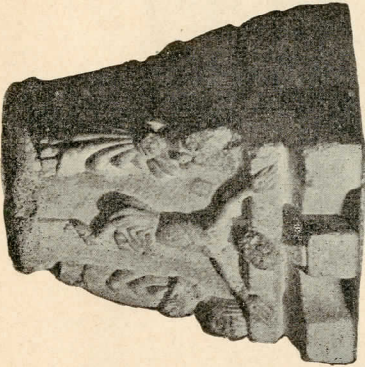
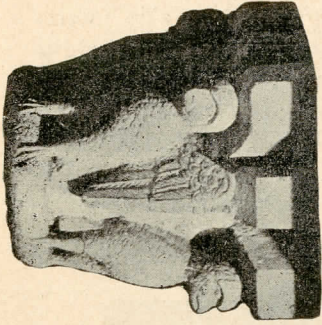
cada cos en tres arquacions, sostingudes per columnes, y l'altre ab quatre cossos, també per tres pilans, de quals cossos dos estaven dividits, com els demés, en tres arquacions, y, els altres, dos solament, resultant d'aquí, apart dels quatre pilans angulars, vuit pilans y quaranta-quatre columnes. Queden en peu els matxons angulars, alguns dels intermitjos y despulles d'arquacions que permeten determinar ab suficient exactitut la planta que acabo de descriure, Per desgracia, no pot dir-se lo mateix referent a les columnes, y es que d'aquestes no'n queda cap en peu

Dels capitells que les decoraven ne queda algun escampat, com altres despulles del monastir, pels pobles vehins y en algunes cases particulars. A Peralada, en el castell dels comtes d'aquest nom y

CAPITELLS PROCEDENTS DEL CLAUSTRE DE SANT PERE DE RODA

Auy en el castell del Comte de Perallada

Vescomtes de Rocaberti, poden encara admirar-sen un nombre considerable adornant les galeries y l'iglesia del Carme, propietat de dita familia. Son semblants als capitells del claustre de Sant

Cugat del Vallès, als quals desseguida fan venir a la memòria, y als quals poden comparar-se per la seva riquesa de composició y delicada execució. Presenten, com aquells, gran varietat en la seva ornamentació. Ja són els assumptes religiosos o civils lo que en ells se representa, o bé motius de la flora y de la fauna de Catalunya, que l'inspirat artista sabé combinar de mil maneres.

Un ample mur detura l'empenta de la volta ab quart de círcol, que cobreix la galeria que volta'l claustre. Comunica aquest ab l'iglesia, que està, com hem dit, a un nivell inferior, per una ampla escala, a la qual se penetra per una porta que s'obre en el braç dret de la creu que forma'l transepte.

Ab lo que he dit se pot tenir una idea del monastir de Sant Pere de Roda, restringida, naturalment, pera no sortir dels límits de lo que tenia d'esser aquesta monografia. Crech que, com jo mateix, no haureu pogut contenir l'entusiasme a l'enterar-vos de l'ahir gloriós del monastir, ab recansa haureu vist el trist present, y ab fonda pena haureu comprès l'esdevenir que li espera. Com la familia que, perduda tota esperança de lliurar de la mort al ser estimat que ha entrat ja en l'agonia, li queda'l consol d'haver-lo estimat durant sa vida, que'ns quedi a nosaltres demà, quan no existeixi, el consol d'haver-lo honrat en aquestes planes.

4 Diaris de Barcelona,

Libretista - 22 -

